

TEODÍCEAI PROBLÉMÁINK

A teodícea a filozófiának egyik fejezete. A filozófia az a tudomány, amely úgy keres választ a tapasztalati tudományok által már el nem dönthető (a laboratóriumok és a múzeumok eszközeivel nem igazolható) kérdésekre, hogy a logikai alapelvekkel megegyezést tekint az igaz tételek kritériumának. A filozófia különbözik a világnézeti tudományoktól, amelyek egyfelől figyelembe veszik a tapasztalati tudományok és a filozófia eredményeit, másfelől pedig ismeretforrásként felhasználják valamilyen tekintélyt is. A filozófia is figyelembe veszi a tapasztalati tudományok eredményeit, de a tekintélyt nem ismeri el ismeretforrásként.

A filozófia kérdései-állításai három csoportba oszthatóak: Megismerhető-e a valóság? (ismeretelmélet); Mit lehet tudni a valóságról? (lételmélet); Milyen értékek megszerzésére lehet törekednie az embernek? (értékelmélet). A teodícea egyik alapfejezete a lételméletnek, mert az Abszolút létével, léttartalmával, létezési módjával és ennek az Abszolútnak a nem abszolút valósághoz való viszonyával foglalkozik.

A tapasztalati tudományok ezekre a kérdésekre nem tudnak válaszolni. A világnézeti tudományok tekintélyre is hivatkoznak e kérdések megválaszolása során. A teodícea a tapasztalati tudományok eredményeit felhasználva, a világnézeti tudományok állításait legfeljebb munkahipotézisként használva akar a fenti témakörökben választ nyújtani.

A „Dinamikus létkategóriák” c. dolgozat (Melléktermékek 228-251 lapok)

- a) szükségképpen igazolja az Abszolútum létét azon az alapon, hogy a tapasztalati valóságot változónak-időbelinek és kezdetesnek igazolja; és állítja, hogy a tapasztalati valóság kielégítő és végső oka csak egy rajta kívül álló másmilyen, önmagát megokoló valóság lehet (Isten léte);
- b) szükségképpen igazolja, hogy ez az Abszolút valóság nem lehet változó-időbeli-kezdetes (Isten létezési módja);
- c) szükségképpen igazolja, hogy ez az Abszolútum szabad adás-vonatkozásokban áll fenn (Isten léttartalma);
- d) szükségképpen igazolja, hogy a tapasztalati valóság részesedett az Abszolútum léttartalmában, s a legnagyobb mértékben részesedő teremtménynek, az embernek, a maga természetéből fakadó igénye, hogy szabad adás-vonatkozásokba kerüljön az Abszolútummal és embertársaival (Isten kapcsolata a relatív, a teremtett világgal).

Az a) pontban jelzett „istenbizonyítékot” tartalmazza a „Merre menjek?” II. fejezete is és emellett az istenbizonyíték mellett teszik le a voksot egyéb tanulmányok is (lásd: K.A. 1972/162-4; 1974-3/89-99. 121-7 lapok).

Ezt az istenbizonyítékot többen megátámadták; matematikai alapon akarták igazolni, hogy a tapasztalati valóság lehet kezdetlen is, azaz nem szükségképpen kezdetes (lásd. K.A. 74-3/100-4; 1975-5/63-88 lapok).

A matematika felől jövő eme cáfolatok nem bizonyultak elfogadhatónak, mert a matematikai létrend, amelyre hivatkoztak, olyan axiómák (eleve felvett tételek) alapján épül fel, amelyek a tapasztalati valóság létrendjén belül nem igazolhatóak, amelyek ellenkezésben

vannak a tapasztalati világ tényállásaival (lásd: K.A. 1974-3/127-31.133; 1975-5/ 89-93 lapok).

Időközben új problémák jelentkeztek. Egyre inkább úgy érződött, hogy Isten változatlan-időtlen-kezdetlen létezési módja ellentmondásban van Isten léttartalmával, mert az adás-vonatkozások élete, az Abszolútum élete is változást igényel. Úgy érződött továbbá, hogy egy változatlan Abszolútum nem képes az emberi igényeknek megfelelő partneri kapcsolatba kerülni a Hozzá eljutni akaró teremtményével, az emberrel. Ebből az a helyzet adódott, hogy Istent változatlanoknak kellett állítanunk, hogy létét igazoljuk; majd változónak kellett állítanunk, hogy léttartalmát és hozzánk fűződő viszonyát igazolhassuk. Ennek a problémának a megoldására született a „Rendhagyó elmélkedés Istenről”.c. dolgozat (lásd: K.A. 1976-7/3-19 lapok), amely kísérletet tett arra, hogy függetlenítse egymástól az idő és a változás kategóriáit: az Abszolútumot időtlen változónak, a relatívumot időbeli változónak állítva. Úgy gondolta, hogy Isten időtlensége kielégíti istenbizonyításunk követelményeit, Isten változó-volta pedig kielégíti az adás-tartalom és a hozzánk fűződő viszonyának a követelményeit.

E fejezetben e bevezető jellegű írás után négy tanulmányt találunk. Az első az istenbizonyítékok kérdésével foglalkozik. A következő tanulmány Isten léttartalmát és hozzánk fűződő viszonyát a folyamatfilozófia alapján válaszolja meg. A harmadik tanulmány egybeveti a „Rendhagyó elmélkedés” pánontologizmusát és a folyamatteológia pántheizmusát. S végül a negyedik tanulmány szembesülni kíván röviden a teodíceai probléma egészével.

1977

Megjelent: Karácsonyi Ajándék 1977. 8.kötet

A hivatkozott tanulmányok ugyancsak ebben a kötetben találhatóak.